

Kamu Özel Ortaklığı: Türkiye ve Diğer Ülkelerde Tarihi ve Uygulamalarının Karşılaştırılması

Public Private Partnership: The Comparison of History and Implementation in Turkey and Other Countries

Rüveyda Kömürlü¹, İzel Akyel^{2*}

¹ Dept. of Architecture, Faculty of Architecture and Design, Kocaeli University, Kocaeli,, Turkey, ruveydakomurlu@gmail.com

²Institute of Science and Technology, Kocaeli University, Kocaeli,, Turkey, akyelizell@gmail.com

*Corresponding author & Speaker: akyelizell@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Kamu özel ortaklığı, kamu projelerinin finansmanı için kullanılan sözleşme temelli bir örgütlenmedir. Öngörülen maliyetin, riskin ve menfaatlerin kamu idaresi ile özel yatırımcı arasında paylaşımına dayanır. Kamu özel ortaklıkları yatırımın görece büyük olduğu, geniş kapsamlı ve büyük projelerde kullanılır. Bu nedenle daha çok sağlık, enerji, eğitim, ulaşım gibi sektörlerdeki altyapı yatırımlarında uygulanmaktadır. Kamu özel ortaklığı, İngiltere ve ABD’de yoğun olarak kullanılmakla birlikte; İrlanda, İspanya Portekiz ve Hollanda gibi ülkelerde de kamu yatırımlarının gerçekleştirilebilmesi açısından finansman sorununa bir çözüm olarak sunulmuştur. Türkiye’de ise 1990 yılından itibaren kamu özel ortaklığı uygulamaları görülmeye başlanmış olup, günümüze kadar, 164 tanesi halen inşaat veya işletme aşamasında 170 kamu özel ortaklığı projesi uygulanmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle, literatür taraması yöntemi ile, kamu özel ortaklığı modelinin ortaya çıkışı araştırılmış, sonrasında yaygın kullanımda olduğu İngiltere ve A.B.D. başta olmak üzere dünyadaki gelişimi incelenmiştir. Takiben Türkiye’de uygulamaya başlanması süreci ve gelişimi irdelenmiştir. Son olarak Türkiye’deki ve bir takım gelişmiş ülkelerdeki uygulama koşulları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın kamu özel ortaklığı konusunda çalışan akademisyenlere ve sektörde bu konuyla ilgilenen kişi, kurum ve kuruluşlara bilgi sağlaması, konuyla ilgili derinlemesine çalışma yürütecekler için ışık tutması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler – Kamu özel ortaklığı, proje finansmanı, inşaat sektörü, proje yönetimi, yapım yönetimi

Abstract – Public private partnership is a contract-based organization for the financing of public projects. It is based on sharing of the expected cost, risk and benefits between the public administration and the private investor. Public private partnerships are used in large-scale and complex projects where investment is relatively high, therefore preferred for infrastructure investments in sectors such as health, energy, education and transportation. Although used extensively in the UK and the US, it is also presented as a solution to financing problem of public investments in countries such as Ireland, Spain, Portugal and the Netherlands. Public private partnership applications have been used in Turkey since 1990, and 170 public private partnership projects have been implemented to date, 164 of which are under construction or in the operation phase. This study, using literature review, determines the creation of public private partnership model, and examines its progress around the world, especially in the U.K. and the U.S. Following, its first use in Turkey and progress is reviewed. Finally, its application in Turkey and some other countries are compared. The study aims to provide an informative resource for academics focusing on the subject and professionals as well as companies who wish to gain further knowledge about the subject, shed light for those who wish to perform deeper studies.

Keywords – Public private partnership, Project financing, Construction sector, Project management, Construction management.

I. GİRİŞ

Bir finansman modeli olan kamu özel ortaklığı, kamu idaresi ile özel yatırımcı arasında beklenen ve hesaplanan maliyetin, riskin ve faydaların paylaşımına dayanır. “Kamu Özel Ortaklıkları, genel olarak ortak hedeflere ulaşmak veya belirli bir görevi yerine getirmek için birlikte çalışmayı kabul ederken aynı zamanda riskleri, sorumlulukları, kaynakları ve yetkinlikleri paylaşmayı üstlenen, hükümet ve iş temsilcileri (bazen de gönüllü kuruluşlar veya bilgi enstitüleri) arasında

bir işbirliği biçimi” olarak tanımlanır [1]. Uluslararası literatürde “Public private partnership” (PPP) terim olarak kullanılırken, ülkemizde uygulamanın adlandırılması için Kamu Özel Sektör İşbirliği (KOSİ), Kamu Özel Sektör Ortaklığı (KÖSO), Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) gibi farklı terimlerin tercih edildiği görülmektedir. Çalışmada kamu özel ortaklığı (KÖO) kullanılmıştır. Çalışma kapsamında çeşitli kaynaklar taranmış, modelin ortaya çıkışı ile tarihsel gelişimi irdelenmiştir. Sonrasında önce İngiltere ve A.B.D. başta

olmak üzere dünyadaki gelişimi incelenmiş, sonra Türkiye’de uygulanmaya başlaması ile gelişimi ele alınmıştır. Son olarak Türkiye’deki ve bir takım gelişmiş ülkelerdeki uygulama koşulları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

II. KAMU ÖZEL ORTAKLIĞI

A. Kamu Özel Ortaklıkları Tanımı

Kamu özel ortaklığı, devletlerin sunmakla sorumlu olduğu fakat ekonomik yetersizlikler nedeniyle gerçekleştiremediği hizmetlerin gerçekleştirilmesini, devletlerin finansman sorununu aşmayı ve kamu yatırım maliyetlerinin azaltılmasını amaçlar.

Genel olarak, kamu özel ortaklığı işlemleri karmaşık yasal anlaşmaların bir ağına dayanmaktadır. Bununla birlikte, her işlemin merkezinde, devlet ya da bir kamu kuruluşu (Sözleşme Makamı), diğer tarafta ise bir özel şirket ya da özel şirketler konsorsiyumu (Özel Ortak) yer almaktadır. Kamu özel ortaklığı, bunlar arasında bir imtiyaz anlaşması ya da benzeri bir belge biçiminde bir sözleşme oluşturulmasına dayanmaktadır [2].

Şekil 1. KÖO Tarafları

Konsorsiyum, en az 2 tüzel kişinin, her birinin uzmanlaşmış olduğu belli bir kısım işi yapma amacı ile birlikte taahhüt etmiş oldukları işin gerçekleştirilmesi sorumluluğunu yüklenerek, katkılarını birleştirmeleridir. Konsorsiyumlarda işin bir kısmını üstlenen tüzel kişi, tek başına varlık teşkil etmez. Ortaklık, oluşturduğu konsorsiyumdur.

Avrupa Komisyonu (Commission of the European Communities) tarafından yayınlanan ve Yeşil Kitap’da (Green Paper) kamu özel ortaklığının genel özellikleri 4 madde olarak ele alınmaktadır [3]:

- İlgili proje kamu kurumu ve özel katılımcının işbirliğini gerektirir.
- Projenin finanse edilmesi kısmen özel taraftadır. Özel taraf bazen çeşitli katılımcıların oluşturduğu kompleks kuruluşlardır. Bununla birlikte kamu fonları bazı durumlarda, özel fonlara eklenebilir.
- Taraflardan her biri ortaya (maddi veya manevi) bir şeyler koymak zorundadır. Kamu tarafı, öncelikli olarak, kamu yararı sağlanan hizmetlerin kalitesi ve fiyatlama politikası açısından ulaşılması gereken hedeflerin belirlenmesi üzerinde yoğunlaşır ve bu hedeflere uyumu izlemenin sorumluluğunu alır.
- Kamu özel ortaklıklarında, kamu kuruluşu ile kamu tarafının karşı karşıya olunan risklerin devredildiği özel ortak arasında risk dağılımı mevcuttur. Bununla birlikte, bir kamu özel ortaklığı, özel ortağın projeye bağlantılı risklerin önemli bir kısmını veya tamamını üstlendiği

anlamına gelmez. Risklerin kesin dağılımı, ilgili tarafların bu riski değerlendirmek, kontrol etmek ve bunlarla başa çıkma yeteneklerine göre, duruma göre belirlenir.

B. Kamu Özel Ortaklıklarının Tarihsel Gelişimi

B.1. Dünyada Kamu Özel Ortaklıklarının Tarihsel Gelişimi

Kamu hizmetlerinin özel sektör aracılığıyla gördürülmesi yeni olmayıp Romalılar tarafından milattan sonra uygulandığı bilinmektedir. Roma döneminde liman, pazar ve hamam gibi kamunun ortak ihtiyacına hizmet eden kamu hizmetleri, özel hukuk kişileri ile devlet arasında yapılan imtiyaz anlaşmaları ile yürütülmüştür [4].

16. ve 17. yüzyıllarda, başta Fransa ve İngiltere olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde nehir yatakları, kanal inşaatları, aydınlatma ve posta dağıtımı gibi hizmetler özel sektör kuruluşları tarafından gerçekleştirilmiştir. 19. yüzyıldan itibaren ise liberal ekonomik anlayışın hâkim olmasıyla imtiyaz sözleşmelerinin tüm Avrupa’da yaygınlaşması özel sektörün kamu hizmetinin gerçekleşmesinde etkisini daha da arttırmıştır [5]. Kamu özel ortaklığı projeleri özellikle endüstri devrimi ile kanal ve demiryolu projelerinin gerçekleşmesi şeklinde en üst seviyeye ulaşmıştır. Ancak bu dönemin sonunda Avrupa’da bir ekonomik kriz meydana gelmiştir ve özel sektör yatırımcılarının büyük çoğunluğu iflas etmiştir. Bu nedenle kamu özel ortaklıkları bir duraklama dönemine girmiştir [6].

1980 sonrası, kamuya hizmet edecek olan üretimlerin, değişik biçim ve yöntemlerle gerçekleştirilmesi meselesi tartışılmış ve geleneksel yöntemlerden alternatif yöntemlere geçiş yapılması öngörülmüştür. Böylece kamu özel ortaklıkları tekrar gündeme gelmiştir. Kamuya hizmet edecek olan üretimlerin, özel sektörle ilişkisi konusunda Kamu Özel Ortaklıkları, özelleştirmeden sonra en fazla uygulanan yöntemlerden biri olmuştur.

B.2. Türkiye’de Kamu Özel Ortaklıklarının Tarihsel Gelişimi

Kamu özel ortaklığının Türkiye’de ilk uygulaması, 30 Ağustos 1869 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun İstanbul’da insan ve eşya nakli için demiryolu inşası ile demiryolu üzerindeki hayvan çekerli araba işletilmesi hakkının Dersaadet Tramvay Şirketi’ne verilmesidir. Bu uygulama sonrası kamu özel ortaklığı uygulamaları geliştirilmemiş ve sık kullanılan bir uygulama olmamıştır [11]. 1980’li yıllarda benimsenen özel sektör ağırlıklı kalkınma modelinin bir sonucu olarak sanayi alanındaki kamu yatırımları giderek azalmış ve altyapıya yönelik yatırımlar merkezi yatırım bütçesinde ön plana çıkmıştır. Sonrasında çıkartılan çeşitli kanunlarla kamu özel ortaklığı tekrar kullanılmaya başlanmıştır. İlk kanun 1984 yılında çıkartılan 3096 sayılı kanundur. Bu kanun, kamu dışı kuruluşların elektrik üretimi ve dağıtımını ile ilgilidir. Bu kanunu, 1988 yılında çıkartılan 3645 sayılı kanun ve 1994 yılında çıkartılan 3996 sayılı kanun izlemiştir. 3645 sayılı kanun karayolları projeleri uygulamalarının kamu özel ortaklığı ile yapılmasına olanak tanıırken 3996 sayılı kanun da benzer yatırımlarla ilgilidir. [7].

C. Kamu Özel Ortaklıklarının Mevcut Durumu

C.1. Dünyada Kamu Özel Ortaklıklarının Mevcut Durumu

Kamu özel ortaklığı yaklaşımı, 1997’den itibaren özellikle İngiltere’de yoğun şekilde kullanılmıştır. Spesifik olarak, özel

şirketler bugüne kadar bir kamu sektörü hizmetinin veya hizmetin tasarlanması, finansmanı, inşası, mülkiyetinin sahibi olunması ve/veya işletilmesi dâhil olmak üzere tesislerin geliştirilmesine katılmışlardır [8].

Kamu özel ortaklıklarının, gayrimenkul yatırımlarında uygulandığı örnekleri ABD'de görmek mümkündür. ABD'de hükümetin farklı sektörlerde toplam 5,6 trilyon US\$'lık gayrimenkulü vardır. Kamu özel ortaklığı ile geliştirilen, ticari projeler her yıl 50-75 milyar US\$'a ulaşmaktadır. Bu projeler otel, havaalanı, üniversiteler, teknoloji parkları, spor merkezleri vb. olabilmektedir [9].

2002 yılından bu yana Hollanda Dışişleri Bakanlığı gelişme işbirliği programlarının uygulanması için giderek kamu özel ortaklıklarını kullanmaktadır. 2011 yılında Hollanda hükümeti başta sağlık, su ve gıda güvenliği gibi sektörlerde olmak üzere 54 kamu özel ortaklığı projesine 48,3 milyon € harcamıştır [10].

Kamu özel ortaklıkları, İngiltere ve ABD dışında, Almanya, İsveç, Kanada, İrlanda, Güney Afrika, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde de üzerinde tartışılan bir yöntemdir. İspanya'da 2011 yılında düzenlenen İspanya Kamu İhale Kanunu, proje değerlendirme gereklilikleri, her aşamadaki açıklama gereklilikleri, onay süreci ve ihale seçenekleri dahil olmak üzere kamu özel ortaklığı sürecinin ayrıntılı bir açıklamasına sahiptir [11].

Avrupa Birliği kamu özel ortaklıklarıyla ilgili olarak 2004 tarihli Yeşil Kitap (Green Paper) adında bir kitap yayınlamıştır. 111 adet kuruluş, dernek ve firmanın katkılarıyla oluşturulan bu belge kamu özel ortaklıkları konusunda Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yol gösterici niteliktedir. Üye ülkelerin Yeşil Kitap doğrultusunda çalışmaları ve kendi yerel mevzuatlarının bu düzenlemeye uygun hale getirilmesinin çalışmaları hala sürmektedir [7]. Kamu Özel Ortaklığı bu ülkelerde; tarım ticareti, eğitim, sağlık, enerji, bilgi ve iletişim teknolojisi, yerel altyapı, turizm, ulaşım, su ve hijyen sektörlerinde uygulanmaktadır [12].

C.2. Türkiye'de Kamu Özel Ortaklıkları Mevcut Durumu

Dünya Bankası'nın önderliğinde, ADB, IADB, EBRD, GI HUB, ISDB, OECD, UNECE ve UNESCAP ortaklığında hazırlanan PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS Reference Guide yayınlamıştır. Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye'de 1990 yılından günümüze kadar toplam 170 kamu özel ortaklığı projesi uygulanmıştır. Toplam maliyet ise 102.437 milyon US\$'dır. Bu projelerden 164 tanesi inşaat veya işletme aşamasındadır.

Türkiye'de kamu özel ortaklığıyla gerçekleştirilmekte olan projelerden bazıları şu şekildedir:

- Gebze-Orhangazi-İzmir Karayolu, kamu özel ortaklığı ile gerçekleştirilmektedir. Yapı İşletme devret projesidir. Özel partner Ozaltın, Makyol, Nuro Holding, Gocay Group, Yüksel İnş. A.Ş. ve Astaldi SpA şirketlerinden oluşan konsorsiyumdur. Yatırım, 9.756 milyon US\$'dır.
- InterGen Gebze Adapazarı İzmir Tesisleri, kamu özel ortaklığı ile gerçekleştirilmektedir. Yapı İşletme devret projesidir. Yatırım, 2.200 milyon US\$'dır.
- Antalya Havaalanı, kamu özel ortaklığı ile gerçekleştirilmektedir. Kiralama usulüne dayalı projedir. Özel partner IC Holding ve Fraport AG'nin oluşturduğu konsorsiyumdur. Yatırım, 1.702 milyon US\$'dır.

- IGA Airport diğer ismiyle İstanbul 3. Havaalanı, kamu özel ortaklığı ile gerçekleştirilmektedir. Yapı İşletme-devret projesidir. Özel partner, IGA konsorsiyumudur. IGA Konsorsiyumu, Cengiz Holding, MNG Holding, Kalyon Grup, Kolin Grup ve Limak Holding işbirliğinde kurulmuştur. Devlete ödenen en yüksek fiyatlı proje olma özelliğine sahiptir. Yatırım, 35.586,5 milyon US\$'dır [12].

III. KAMU ÖZEL ORTAKLIĞININ TÜRKİYE VE DİĞER ÜLKELERDEKİ TARİHSEL GELİŞİMİNİN VE UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

A. Kamu Özel Ortaklıklarının Tarihsel Gelişiminde ve Uygulamalarında Türkiye ve Diğer Ülkelerde Görülen Farklılıklar

- Kamu özel ortaklığının, İngiltere ve ABD'de çok daha köklü ve büyük uygulamalarına rastlanmaktadır. Ülkemizde son yıllarda özel sektör ağırlıklı kalkınma modeli ile gündeme gelmiş ve kamu özel ortaklığı 1990 sonrası uygulamalarda görülmeye başlanmıştır.
- Buna rağmen ülkemizde kamu özel ortaklığının yasal çerçevesi diğer ülkelerden önce oluşturulmaya başlanmıştır. Kamu özel ortaklıklarını AB düzeyinde düzenleyen özel bir mevzuat yoktur. Bu nedenle Avrupa Birliği kamu özel ortaklıklarının hukuksal temellerini ve birlik kurallarının çerçevesini belirlemek için, 30 Nisan 2004 tarihinde Yeşil Kitap yayımlanmıştır. Üye ülkelerin mevzuat çalışmalarında, bu belge doğrultusunda ilerlemeleri beklenmektedir. Rusya'da kamu özel ortaklığı uygulamaları artış gösterse de, uygulanan kamu özel ortaklığı projesi azdır. 2005 yılında yürürlüğe giren kanun dışında yasal düzenlemesi bulunmamaktadır [13].
- Kamu özel ortaklıklarında projenin gerçekleştirilmesi ve işletim hakkına sahip olunması açısından farklı alt modeller uygulanmaktadır. Ülkemizde ise daha çok yapı İşletme-devret modeli ile kamu özel ortaklıkları gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemde özel sektör hizmeti gerçekleştirdikten sonra, sözleşmede belirtilen süre boyunca işletir ve daha sonra kamuya devreder.
- Kamu özel ortaklığı uygulanan sektörlerin Türkiye'de daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Türkiye'de kamu özel ortaklığı daha çok ulaştırma, eğitim, enerji, sağlık, bilgi sistemleri sektörlerinde uygulanmaktadır. Dünyadaki kamu özel ortaklığı uygulama örnekleri Türkiye'den farklı olarak tarım ticareti, bilgi ve iletişim teknolojisi, yerel altyapı, turizm ve su-hijyen sektörlerindedir.
- Bazı ülkeler kamu özel ortaklığının sağlık sektöründe uygulanmaması gerektiğini ve sağlık sektörünün kamu idaresinde olması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin İngiltere'de hastane inşası ve bakımı için kamu özel ortaklığı yöntemi uygulanırken, temel sağlık hizmetleri devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde ise hastane inşası, bakımı ve temel sağlık hizmetleri kamu özel ortaklığı ile gerçekleştirilebilmektedir

[11]. Bu kapsamda 2005 tarihli 5369 sayılı yasa yürürlüğe konulmuş ve bu alanda kamu özel ortaklıkları uygulanmaya başlanmıştır. 2012 yılı itibarıyla, Türk sağlık sektöründe kamu özel ortaklığı yöntemi ile farklı illerde olmak üzere toplam 18 proje ortaya konmuştur [12].

- Su ve hijyen alanını kamu özel ortaklıklarının uygulanması öngörülen bir alandır. 2016 yılı itibarı ile en az 663 milyon insanın güvenli içme suyuna erişemediği tahmin edilmektedir [11]. Dünya genelinde bu ihtiyacın karşılanması için kamu özel ortaklığı yaygın başvurulan bir yöntemdir. Buna rağmen ülkemizde kamu özel ortaklığının yoğun olarak uygulandığı bir alan değildir.
- Kamu özel ortaklıkları, dünya genelinde finansal ve sözleşme temelli ele alınarak literatür çalışmaları yapılmaktadır. Türkiye’deki çalışmalarda ise daha çok finansman modeli olarak görülmekte ve uzun vadede sağlıklı sonuçlar için sözleşme yönetiminin önemi yeterince irdelenmemektedir.

B. Kamu Özel Ortaklıklarının Tarihsel Gelişiminde ve Uygulamalarında Türkiye ve Diğer Ülkelerde Görülen Benzerlikler

- Dünya genelinde devletler, kamu özel ortaklığı için faaliyet gösteren birimler kurmuşlardır. Türkiye’de de bakanlıklar bünyesinde bazı birimler yer almaktadır. Örneğin Sağlık Bakanlığı bünyesinde Sağlık Yatırımları Genel Müdürlüğü’ne bağlı “Kamu Özel İşbirliği Daire Başkanlığı”, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde “Yatırımlar ve Kamu Özel İşbirliği Daire Başkanlığı” bulunmaktadır.
- Kamu özel ortaklıkları sadece kamu hizmetinin verileceği tesisin inşasını içermez. Mevcut tesisin bakımına ve iyileştirilmesine de olanak sağlar. Ülkemizde de mevcut tesisin iyileştirilmesi ve bakımını sağlamak amacıyla kamu özel ortaklıklarından faydalanılmaktadır.
- Eğitim alanında kamu özel ortaklığının uygulanması oldukça tartışmalı bir durumdur. İngiltere bu alanda çok sayıda proje geliştirmiş ve gerçekleştirmiştir. Ülkemizde İnşaat ve Emlak Grup Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı adına bu görevi yerine getirmektedir. Ayrıca 27.08.2012 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile “Eğitim Öğretim Tesislerinin Kiralama Karşılığı Yapıtırılması İle Tesislerdeki Eğitim Öğretim Hizmet Alanları Dışındaki Hizmet ve Alanların İşletilmesi Karşılığında Yenilenmesine Dair Yönetmelik” bulunmaktadır [13].
- 1990’dan itibaren, ulaşım alanında dünya genelinde 1.600’den fazla kamu özel ortaklığı projesi planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde toplam yatırım tutarı 470 milyar US\$’dır. Türkiye’de ise uygulanan en büyük kamu özel ortaklığı projesi ulaşım alanındadır ve \$35.586,5 milyon US\$ yatırım değeri ile İstanbul 3. Havaalanıdır [12].

IV. SONUÇ

Kamu özel ortaklıkları dünya genelinde kabul görmüş ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında etkili bir yöntem olmuştur. Kamu finansmanın yeterli olmadığı projelerde, özel sektörün katkısından yararlanılması hedeflenmektedir. Böylece özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki tarım ticareti, eğitim, sağlık, enerji, bilgi ve iletişim teknolojisi, yerel altyapı, turizm, ulaşım, su ve hijyen gibi temel hizmetlerin karşılanmasına olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada, ülkemizdeki uygulamalar ve dünyadaki uygulamalar karşılaştırılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Kamu özel ortaklıkları, son yıllarda ülkemizde de yaygınlaşmaktadır. Daha çok eğitim, sağlık, ulaşım, enerji ve bilgi teknolojileri alanlarında kamu özel ortaklığı projeleri gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte yasal altyapısı, kamu özel ortaklığının etkin olarak kullanıldığı İngiltere ve A.B.D. gibi ülkelerden daha önce, çeşitli kanunlarla oluşturulmaya başlanmıştır. Fakat bu kanunlar kamu özel ortaklığı için genel bir mevzuat olmayıp, alanlarına göre dağınık bir yapıdadır. Dünya genelinde, özellikle Avrupa’da mevzuatın oluşturulması için çalışmalar devam etmektedir. Kamu özel ortaklıklarının uygulama biçimleri farklılık gösterebilmektedir. Ülkemizde uygulanan yap-işlet-devret alt modelinin dışında nadiren diğer alt modeller kullanılmaktadır. Kamu özel ortaklığı projelerinin, uygulamalardaki yeterliliğin sağlanması ve sağlıklı sonuçlar alınması için çalışmaların artırılması, incelenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] IOB, Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie, Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands Policy and Operations Evaluation Department, “Public-Private Partnerships in Developing Countries”, ISBN: 978-90-5328-439-1 Hollanda: Nisan, 2013.
- [2] International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, “Report on Recommended PPP Contractual Provisions,” Washington DC, 2015.
- [3] Commission Of The European Communities, “Green Paper on Public Private Partnership and Community Law on Public Contracts and Concession,” Paragraf 2, s: 3, 2004.
- [4] H. Atasoy, “Kamu-Özel İşbirliği Modeli ve Türkiye’de Belediyelerin Altyapı Projelerinin Finansmanında Uygulanabilirliği,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2011.
- [5] M. Minow, “Public and Private Partnerships: Accounting for the New Religion,” *The Harvard Law Review*, Vol. 116, No. 5, March-2003, s. 123, 2003.
- [6] S.M. Levy, *Build Operate Transfer: Paving the Way for Tomorrow's Infrastructure*, ISBN: 978-0-471-11992-0, John Wiley and Sons, New York: 1996.
- [7] H.L. Çekirge, “Dünyada ve Türkiye’de Kamu Özel Ortaklığı Uygulamaları ve Örnek Bir Projede Modelin Finansal Ve Genel Avantajlarının İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enst., İnş. Müh. Anabilim Dalı Yapı Müh. Programı, İstanbul, 2006.
- [8] L.Y. Tang, Q. Shen, E.W.L Cheng, “A Review Of Studies On Public-Private Partnership Projects In The Construction Industry,” *International Journal of Project Management*, vol. 28-2010, s: 684, 2010.
- [9] F. Yetgin, “Kamu-Özel Sektör İşbirliği Modeli; Konut Üretiminde Arsa Satışına Yönelik Gelir Paylaşımı Uygulamaları,” *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14 Sayı: 1 s: 199, 2006.
- [10] R. Ruben, “Communication, Knowledge, Social Network And Family Planning,” *African Journal of Reproductive Health*, vol. 17, iss. 3, s: 57-69, 2013.
- [11] International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, “PPP Reference Guide Version 3,” Washington DC, 2017.
- [12] (2017) PPP Knowledge Lab website. [Online]. <https://pppknowledgelab.org/countries/turkey>, Erişim tarihi: Eylül 2018.
- [13] M.F. Gürkan, “Eğitim Kamu Hizmetinin Görülmesinde Kamu Özel Ortaklığı”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya, 2013.